

LAUSUNTO

24.6.2026

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevasta yritysten huolellisuusvelvoitteesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantaja: Finnish Business & Society (FIBS) ry

1. Johdanto

Kiitämme mahdollisuudesta lausua tästä suomalaisten yritysten kestävästä liiketoiminnan kannalta keskeisestä lainsäädännöstä. Lausuntomme perustuu yritysvastuuverkostomme yli 25-vuotiseen käytännön työhön ja tutkittuun tietoon, ja FIBS on osallistunut esitystä valmistelleen työryhmän työtä tukeneeseen seurantar ryhmään.

Pidämme direktiivin tavoitteita ja niiden kansallista täytäntöönpanoa lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan oikeansuuntaisina. Vakaa, luotettava ja oikeudenmukainen sääntely-ympäristö on yrityksille keskeisen tärkeä, ja tuemme EU-sääntelyn yhdenmukaista sääntelyä.

2. Yleinen arvio lakiluonnoksesta

Pidämme perusteltuna, että huolellisuusvelvoite pohjautuu OECD:n, YK:n ja ILO:n vakiintuneisiin periaatteisiin. Haitalliset vaikutukset määritellään viittaamalla suoraan direktiivin liitteeseen ilman kansallista tulkinnanvaraa. Tämä ankkuroi vaatimukset kansainvälisesti tunnettuihin periaatteisiin ja tukee yhdenmukaisuutta.

Toistamme kuitenkin jo aiemmissa lausunnoissamme esittämämme huolen vaikutusten arvioinnin puutteista. Pidimme jo tuolloin vakavana puutteena sitä, että direktiivin yksinkertaistamista perusteltiin ensisijaisesti kustannussäästöillä ilman ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Koska lopullisen direktiivin vaikutuksia ei ole arvioitu, myös kansallinen vaikutusarvio jää osin epävarmaksi, mikä korostaa täytäntöönpanon huolellisen seurannan merkitystä.

3. Keskeiset huomiot

3.1 Soveltamisala

Soveltamisala on kaventunut EU-tasolla merkittävästi, mikä heikentää alkuperäisen direktiivin tavoittelemia tasapuolisia toimintaedellytyksiä ja reilua kilpailua. Kaventuminen ei johdu kansallisesta esityksestä, mutta sen seuraukset näkyvät myös Suomessa. Tämän vuoksi soveltamisalan ulkopuolelle jääviä yrityksiä on kannustettava vähimmäisvaatimukset ylittävään toimintaan uusin osaamisen kehittämisen muodoin, rahoitusratkaisuin kuten vaikuttavuusinvestoimisen mallein sekä muin insentiivein. Tämä tukee suomalaisyritysten edelläkävijyyttä ja EU:n vihreän kehityksen ohjelman tavoitteita.

3.2 Huolellisuusvelvoitteen käytännön toteutus

Pidämme velvoitteen riskiperusteista ja priorisoinnin mahdollistavaa rakennetta käytännössä toteutettavissa olevana. Koska vaikutukset ulottuvat arvoketjujen kautta huomattavasti laajempaan yritysjoukkoon, mallisopimuslausekkeiden ja toimialakohtaisten aloitteiden merkitys valumavaikutuksen hallinnassa on suuri. Käytännön toteutettavuus edellyttää, että komission ohjeet ja työkalut (mallisopimuslausekkeet 26.7.2027, huolellisuusvelvoitteen ohjeet 26.7.2027 ja 26.7.2028 sekä raportoinnin delegoitu säädös 31.3.2029) valmistuvat ajoissa ennen soveltamisen alkua. Suomen tulisi edistää tätä aktiivisesti ja varmistaa kansallisen neuvonnan riittävyys.

3.3 Valvonta ja seuraamukset

Lupa- ja valvontavirastoa voidaan pitää perusteltuna valvojana, kunhan sille turvataan direktiivin edellyttämä riippumattomuus, riittävät resurssit ja mahdollisuus kehittää uutta osaamista.

5. Yhteenveto

FIBS tukee yritysvastuudirektiiviä ja sen EU:n yhdenmukaista sääntelyä. Keskeisimmät kehittämiskohteet liittyvät vaikuttavuuden arviointiin, soveltamisalan ulkopuolelle jäävien yritysten kannustamiseen ohjeistuksien oikea-aikaisuuteen sekä riittävään valvontaan.

Finnish Business & Society (FIBS) ry:n puolesta

Nicholas Wardi

vanhempi kestävyysasiantuntija